

Terugvliegende koningin

Cowboyfilmdecor

Een goede kennis van me vroeg me onlangs om even te komen kijken wat er toch aan de hand was, want het leek erop, dat zijn volkje aan het zwermen was. Hij had vorig jaar de beginnerscursus gevolgd en was toen meteen begonnen met het houden van een bijenvolk. Zowel de kast alsook de bijen had hij gekregen van een imker uit de buurt. Dit jaar wil hij het geleende materiaal vervangen door eigen spullen. De bijen huizen nu in twee broedkamers.

Toen ik kwam aanfietsen, zag ik het al: een kleine zwerm hangt tegen een paal van de afrastering van de wei, ongeveer twintig meter van de plaats waar de kast staat. De kast staat op een strook grond, liggend tussen links een aardig grote kikkerpoel en rechts een soort kraal, afgerasterd met stevige eiken palen, waartussen met een lengte van ongeveer drie meter stevige gezaagde eikenhouten stammen steken. In Nederland zie je dat niet zo vaak, je ziet het soms in een cowboyfilm, waarbij veedrijvers hun kunsten laten zien. Het is een prettige lentedag, zo eentje waarbij je voor het eerst dit jaar je jack uit laat.

310

Heeft u iets wonderlijks meegemaakt bij de bijen? Laat andere imkers ervan meegenieten! De redactie nodigt u uit om uw waarneming op te sturen per brief, schijfje of e-mail aan: schoots7@zonnet.nl of redactie@vbbn.nl. Hayo Velthuis kan er een aanvullende of toe- lichtende reactie op geven. Deze maand vertelt Toon de Groot over een zwerm met ongevoel- gedrag.

Geen doppen of zwermstemming

Terug naar de zwerm. Kijken of ik de moeder kan vinden om haar in 'n kluisje te stoppen. Dan kan ze in ieder geval niet meer wegvliegen. Maar ik heb geen spullen bij me en de jonge imker heeft nog geen materiaal. Na snel overleg spreken we af met zijn auto even wat materiaal bij mij te gaan halen.

Als we terug zijn, zien we warempel dat de zwerm zich heeft gesplitst. Een gedeelte is op de eiken dwarsligger van de kraal gaan zitten, tussen de kast en de plek waar de zwerm eerst hing. Hij is dus een aantal meters dichterbij de kast gevlogen, maar niet in z'n geheel. Wat is hier aan de hand, is mijn vraag. Het kan toch geen nazwerm zijn met meerdere jonge koninginnen. Eerst toch maar even in de kast gekeken om de toe-

stand van het volk te kennen. In de bovenste broedkamer hangen tien ramen broed in alle stadia, geen doppen, en eigenlijk is er niets te zien, wat op een zwermstemming lijkt. In de onderste broedkamer hangen acht raampjes met kunststraat, pas sinds gisteren, en twee volle ramen nog verzegelde suiker.

Steeds dichterbij de kast

Maar ondertussen is de pluk bijen, die losgekomen is van de zwerm, zich weer gaan verplaatsen in een lange sliert, steeds meer in de richting van de kast. Nu ik de situatie van het volk in de kast ken, wil ik terug naar de zwerm om toch de koningin maar te vinden.

In de losgeraakte sliert zie ik de koningin. Ze zit niet rustig maar vliegt op en landt op het dwarshout, weer 'n paar meter korter bij de kast. Dit herhaalt zich een paar keer. Ik heb de koningin toen in 'n kluisje gevangen en heb de daar kruipende bijen op een raampje erbij laten kruipen. Daarna ben ik naar de tros gegaan, die wel nog steeds aan de paal hing en heb die bijen ook bij de koningin op het raampje laten kruipen. Vervolgens ging ik terug naar de kast, waar ik de bijen en de koningin weer bevrijd heb en in het volk heb laten lopen. Het kwam op mij over, alsof de koningin weer blij was terug te zijn in het volk.

Ik vond het een apart gebeuren, noem het een wonderlijke waarneming.

Het leek erop dat ze vonden te moeten zwermen, omdat het volk een dag geleden nog veel te krap zat. Eigenlijk waren ze niet in zwermstemming. Het had er alle schijn van, dat de koningin terug wilde naar de kast, naar het achtergelaten volk. Ze vloog niet linea recta terug maar toch deed ze er nogal wat moeite voor steeds korter bij de woning te komen. Ik durfde ook niet afwachten, dus of mijn veronderstelling waar is zullen we nooit weten, maar het is mijn invulling van wat ik voor mijn neus zag gebeuren.

Toon de Groot, Zeeland

Reactie van Hayo Velthuis

Dit is waarlijk een wonderlijke waarneming! Ik heb dit zelf nooit beleefd en ook niet iets vergelijkbaars gehoord of gelezen. Maar Astrid verwacht van mij een 'verklaring', of tenminste een commentaar. Na enkele dagen met het probleem in het hoofd te hebben rondgelopen, zal ik er deze avond op reageren, terwijl mijn vrouw, kijkend naar de TV, geniet van de meesterlijke analyses van Maigret. Inderdaad, op een soortgelijke wijze moet ik proberen dit raadsel tot klaarheid te brengen!

De gegevens:

1. De koningin in de zwerm zal een al bevruchte koningin zijn, er zijn tien ramen broed met alle broedstadia present.
2. Het volk werd vermoedelijk het vorig jaar aan de pas-gediplomeerde beginnend imker geschonken, mét een bevruchte koningin; zij kan de omgeving van haar kast dus niet kennen, heeft hoogstens informatie over de standplaats en de omgeving opgedaan bij het uitvliegen.
3. Bij het inspecteren van het volk worden geen doppen gevonden. Omdat de pas-gediplomeerde imker sámen met een oude rot het volk inspecteerde, kunnen we aannemen dat er geen doppen zijn, ook geen uitgelopen dop.

Geen zwermplannen

Dan de conclusie: Er is geen sprake van normaal zwermgedrag. Dan zou immers de oude koningin gestopt zijn met leggen, enkele dagen voordat de zwerm vertrok. Bovendien zouden er gesloten of eventueel zelfs uitgelopen doppen moeten zijn. De koningin in de zwerm is dus de oude koningin en het volk was niet in zwermstemming, ook al zat het een dag eerder nog zo krap. Toch verlaten de bijen de kast. Helaas hebben we geen informatie over de hoeveelheid bijen die in de kast zijn achtergebleven. Maar het is een relatief kleine zwerm uit een dichtbevolkte 10-raams kast, waarin zelfs de kantramen broed hebben (in de nieuwe bak beneden hangen ook tien ramen, onze imker werkt dus met kasten van tien ramen per bak). Dus neem ik aan dat er tenminste evenveel bijen in de kast zijn teruggekeerd als er op tros zijn gaan hangen. Anders was er wel gemeld dat de raten vrijwel verlaten in de kast hingen. Mijn veronderstelling is dan ook, dat de bijen de kast hebben verlaten omdat er tien ramen bij kwamen, niet omdat ze al zwermplannen hadden. Dat zou kunnen, wanneer de nieuwe ramen met kunstraat en/of de twee zware, oude voerramen tevoren waren opgeslagen in een omgeving waar ook een chemisch middel (tegen wasmot, mijten of iets dergelijks) aanwezig was, zodat ze die raten vinden stinken, of omdat de nieuwe onderbak van zo'n onaantrekkelijk luchtje was voorzien. Dus geen zwermgedrag, maar vluchtgedrag.

Wie leidt de zwerm?

En dan deel twee: hoe komen die bijen weer thuis? In de beschrijving lezen we, hoe de zwerm zich splitst in twee delen, hoe de koningin telkens wat dichterbij haar eerder verlaten woning gaat zitten. We krijgen de indruk dat zij het terugkeren van de zwerm leidt. Ik vrees, dat hier de wens van onze briefschrijver de leidende ge-

dachte is geweest, want alles wat er in de literatuur over de verplaatsing van zwermen is te lezen wijst erop, dat de ervaren vliegbijen de verplaatsingen sturen en dat de koningin volgt. Ik schreef daar al eerder over; de werksters gebruiken hun stertselklier voor het aantrekken van de koningin en de overige werksters. Wie heeft gadeslagen hoe een zwerm de kast binnentrekt nadat de zwerm uit de schepkorf is geklopt en voor de vliegspleet werd geslagen, herinnert zich ongetwijfeld het massale stertselen. Ook bij het schepen van de zwerm kun je dat zien. De intensiteit van het stertselen heeft alles te maken met het al dan niet aanwezig zijn van de moeder in zo'n kluit bijen. Pas als ze er is, wordt er massaal gestertseld.

Uitingsvormen van emoties

Toon heeft de indruk, dat de koningin blij was terug te zijn in het volk. Misschien heeft hij gelijk, misschien kent een bij vreugde en verdriet, genot en pijn. Maar helaas weten we daar niets van, want het zijn emoties die we niet kunnen waarnemen en meten. We kennen het van onszelf en van onze medemensen, maar het uiten ervan heeft, wanneer mensen uit verschillende culturen komen, al andere uitingvormen. We betrekken datgene wat we op dit gebied zien op onszelf en zo kunnen mensen van een ander volk bij ons als koel overkomen, van andere volken juist als heel expressief of misschien wel klef. Telkens wanneer ik na een verblijf van enkele maanden uit Brazilië weer in Nederland terugkom omhels en kus ik menige vrouw, want dat is de normale begroeting in dat land, en ik neem enkele dagen om me de meer ingetogen Hollandse wijze van begroeting weer eigen te maken. En wanneer ik weer in Brazilië ben aangekomen, realiseer ik me dat ik vaak wel erg afstandelijk moet overkomen na een begroeting met een stijf uitgestoken hand. Emoties van anderen zijn binnen de menselijke soort dus al niet zuiver af te lezen. Laat staan dat wat wij in onze reflectie als emotie voelen, enig verband zou hebben met wat er in een bij omgaat.

Maar gelukkig, de uitgevlogen bijen werden met enige omzichtigheid netjes teruggeloodst naar de kast en voelden er zich nu voldoende thuis om naar binnen te trekken. Was dat nare luchtje intussen vertrokken? Misschien kom ik Toon binnen niet al te lange tijd nog eens tegen en kunnen we er dan eens gezellig over bomen!